

7.3 En kirke eller flere kirker? De ortodokse kirker i Danmark

Af Annika Hvithamar, lektor, Syddansk Universitet

Ortodoks kristendom forbindes ofte med en form for kristendom, som hører hjemme i sydligere eller østligere himmelstrøg end det danske. Men der har været ortodokse kristne i Danmark siden 1800-tallet. Og de vokser i disse år.

Men er der tale om en kirke – den ortodokse kirke, eller er der tale om flere kirker – de ortodokse kirker? På Familiestyrelsens hjemmeside optræder i dag fem ortodokse kirker: To russiske, en serbiske, en makedonske, en rumænsk og den ortodokse kirke i Danmark. Det kan umiddelbart virke modsætningsfyldt. Men svaret ligger dels i den ortodokse kirkes historie og organisationsstruktur og dels i den historiske udvikling i Europa. Hvad en ortodoks kirke er, og hvordan de har udviklet sig i Danmark er derfor temaet for denne artikel.

Den ortodokse kirkes lederskab

Betegnelsen ortodoks (der kan oversættes som 'sand lære') viser den ortodokse kirkes selvforståelse som den oprindelige kirke. De nutidige ortodokse kirker er da også arvtagerne til den oldkirkelige kristendom, som den udviklede sig i Byzans. For da kejser Konstantin i 330 flyttede Romerrigetets hovedstad fra Rom til Konstantinopel begyndte samtidig den proces, som førte til, at der udvikledes to kirker: En latinsksproget katolsk kirke med hovedsæde i Rom og en græksksproget ortodoks kirke med hovedsæde i Konstantinopel.

Gennem de næste mange århundreder gled de to kirkestrukturer langsomt fra hinanden: Gudstjenesterne fik forskelligt udtryk. Munkevæsenet og præsteembedet udviklede sig i forskellige retninger. Og efterhånden opstod der også uenighed om dogmatikken, mest udtalt i

forhold til trosbekendelsen, hvor ortodokse kristne fastholder, at de tror "på Helligånden, som udgår fra Faderen". Ortodokse kirker anerkender således ikke den såkaldte filioque-tilføjelse ("og Sønnen"), som indgår i den katolske – og senere de protestantiske – kirkers udgave af trosbekendelsen. Den største uoverensstemmelse var, og er, dog stadig i forhold til lederskab. I de ortodokse kirker er der ikke en enkelt leder der har myndighed over alle ortodokse kristne. I stedet er kirkerne opbygget i selvstændige strukturer, patriarkater, som ingen myndighed har over hinanden. Det var denne struktur, som den romerske patriark – paven, udfordrede, idet han krævede lederskab over hele kirken. Et lederskab som, dengang som nu, afvises af den ortodokse kirke.

Den ortodokse kirke og de ortodokse kirker

Denne selvstændige organisationsstruktur er stadig gældende i den ortodokse kirke. Når vi bruger betegnelsen "den ortodokse kirke" handler det om, at kirkerne har nadverfællesskab, fælles dogmer, sammenlignelig liturgi (der kan være regionale udsving) og samme form for organisation. Men der er også muligt at bruge betegnelsen "de ortodokse kirker". For efterhånden som den ortodokse kirke spredte sig over det østlige Europa, betød organisationsformen, at de ortodokse kirker blev knyttet til bestemte geografiske områder. Med tiden kom fx et bulgarsk (927), et serbisk (1346) og et russisk (1589) patriarkat til. Gennem århundrederne fik de enkelte kirker lokale helgener, historiske begivenheder, skikke og sprog flettet ind i kirkens lokale tradition. Denne forbindelse blev opretholdt da flere af de ortodokse stater gennem middelalderen blev underlagt det osmanniske rige, og forstærket, da de østeuropæiske stater genopstod i slutningen af 1800-tallet. Så på samme måde som folkekirken i Danmark ofte ses knyttet til "danskhed" gør det samme sig gældende for forholdet mellem nation og religion i de ortodokse kirker.

Men netop fordi ortodoks kristendom opfattes som "den ortodokse kirke" er de nationale opdelinger en problematik, der ofte diskuteres internt i kirken. For når princippet for en kirke er geografisk er der – principielt – kun én ortodoks kirke i et givent geografisk område. Problemet er, at denne struktur var mere oplagt i en verden, hvor mennesker ikke flyttede sig lige så hurtigt, som de gør i dag. Når man i Danmark (og resten af Europa) i dag har adskillige patriarkater repræsenterede, er det derfor, set med et ortodokst blik – noget rod. Hvordan denne situation er opstået handler meget om den historiske udvikling, som vil blive belyst nedenfor.

De russiske ortodokse kirker i Danmark

Den vigtigste enkeltstående årsag til fordelingen af ortodokse i Danmark er den russiske revolution i 1917. Det er i forbindelse med revolutionen, at der kommer russiske ortodokse immigranter til Danmark. Det er også på grund af revolutionen og det sovjetiske regimes restriktive udrejsepolitik, at der kom så relativt få ortodokse kristne til Danmark i det 20. århundrede. Ligesom det var på grund af revolutionen, at der er flere selvstændige russiske menigheder i Danmark i dag.

For de russiske ortodokse, som flygtede, hørte under patriarkatet i Moskva. Men siden oldkirkelig tid har det været kirkelig lov, at ortodokse, som befandt sig uden for deres lokale patriarkat, blev betjent af det økumeniske patriarkat i Konstantinopel. Alle russiske (eller serbiske, bulgarske, rumænske osv.) ortodokse burde således indordne sig under den konstantinopolitanske patriark.

Det var imidlertid ikke det, som skete. For som nævnt tidligere, er der en tæt tilknytning mellem religion og etnicitet i de ortodokse kirker. De russiske emigranter ønskede fortsat at være en russisk ortodoks kirke. Men på grund af det sovjetiske regimes antireligiøse politik brød de russiske ortodokse emigranter i Europa i 1928 med Moskvapatriarkatet og dannede deres egen selvstændige kirkestruktur "Den russiske ortodokse kirke uden for Rusland" (ROKOR). Det er denne kirkestruktur som den ortodokse Alexander Nevskij kirke i København hører under. I 2007 blev Moskvapatriarkatet og ROKOR genforenede. Men inden da var der opstået en konflikt i Alexander Nevskij-kirkens menighed, hvor en gruppe russiske ortodokse ønskede at blive knyttet direkte til Moskvapatriarkatet. Denne gruppe udgør stadig en selvstændig enhed med egen præst.

I Danmark findes dog også en tredje gruppe, som er af russisk tradition. Denne menighed, Gudsmoders beskyttelse, består primært af etniske danskere. Gruppen har også udspring i Alexander Nevskij-kirken, men i modsætning til de to andre grupper har ønsket i Gudsmoders beskyttelse netop at være den ortodokse kirke i Danmark, altså en dansk ortodoks kirke. Menigheden adskiller sig da også fra de fleste andre ortodokse menigheder her i landet ved at gudstjenestesproget – også til kirkekaffen – er dansk. Gudsmoders Beskyttelse er også den eneste af de ortodokse menigheder i Danmark som holder sig til de oldkirkelige kanoniske love og dermed hører under Konstantinopels patriarkat.

I det tyvende århundrede var det dog Alexander Nevskij-kirken, der, som den eneste egentlige ortodokse kirkebygning, dannede ramme om ortodokst liv i dag. De mindre grupper af fx græske og bulgarske ortodokse, kom, og kommer, stadig i denne kirke.

Den serbiske og rumænske kirke

På sin vis trækker den russiske revolution også sit spor henover den serbiske ortodokse kirke i Danmark. For tilstedeværelsen af serbiske ortodokse i Danmark hænger sammen med Sovjetunionens opløsning og den efterfølgende borgerkrig i Eksjugoslavien. Blandt de flygtninge, som kom til Danmark i midt halvfemserne kom også en større gruppe ortodokse fra Serbien. Og ligesom Alexander Nevskij-kirken dannede ramme om de russiske emigranter, ikke blot i forhold til kirkelige handlinger, men også i forhold til udvekslinger fra hjemlandet, muligheden for at møde andre med samme modersmål og et fællesskab, hvor viden om det danske samfund kan læres og deles, har den serbiske menighed dannet ramme om den serbiske migrantgruppe. Som den første ikke-russiske gruppe var de serbiske ortodokse af en størrelse, som gjorde at de dannede en selvstændig menighed, hvor gudstjenesten – og kirkekaffen foregår på serbisk.

I Danmark er dog en tendens til, at de ortodokse immigranter hurtigt assimileres, og i denne proces tilpasser sig den danske måde at bruge kirken på, dvs. primært til større højtider. Den serbiske ortodokse kirke har da også kun en enkelt præst, som, bosat i Malmø, betjener menighederne. Heraf hører den største hjemme i Blågårdskirken i København, mens der er mindre grupper i Odense og Silkeborg, hvor de, i lighed med København, lejer sig ind i folkekirker.

Spørgsmålet er så, om assimileringen vil gå efter samme mønster med den senest tilkommende gruppe af ortodokse kristne – den rumænske ortodokse kirke. Den rumænske ortodokse kirke er vokset kraftigt de seneste år. Hvor Danmarks Statistik i år 2000 registrerede 1934 rumænere (inkl. efterkommere) var gruppen af rumænere pr. 1. januar 2013 vokset til 13.798 personer. Selvom man ikke kan sætte lighedstegn mellem rumænsk etnicitet og et tilhørsforhold til den rumænske ortodokse kirke giver det et fingerpeg om antallet. Som da også understreges af, at den rumænske kirke har seks præster i Danmark og i alt otte menigheder – hvad der gør den til den suverænt største gruppe af ortodokse kristne i Danmark i dag. Spørgsmålet er så om de i de kommende år vil vokse, eller om de rumænske ortodokse vil tilpasse sig det samme mønster som de andre ortodokse kirker.

Men dermed er vi også tilbage ved, om man forstår den ortodokse kirke som en enhed eller som en række kirker. For i løbet af det 20. århundrede er antallet af ortodokse i Vesteuropa vokset markant. For nye og nyere grupper har der været et behov for egentlige migrantmenigheder, hvor nytilkomne kunne møde ligesindede og have kontakt med hjemlandet. Men med tiden er der kommet 2. og 3. generation til, som ikke har det samme tilhørsforhold til oprindelseslandet som immigranterne – foruden konvertitter, der slet ikke har et særligt forhold til fx Rusland eller Rumænien. I den ortodokse verden taler man derfor om behovet for at få skabt et vesteuropæisk patriarkat. Det vil sige en selvstændig struktur, som

også kunne rydde op i det rod, som revolutioner og migrationer har forårsaget i forhold til det ortodokse ideal om én patriark i ét geografisk område.

Spørgsmålet er så hvordan en sådan kirke kan organiseres. Kan patriarken fx være en konvertit? Har det betydning, hvilket land han stammer fra? Og hvilken betydning vil det få, hvis han har et etnisk tilhørsforhold til en af de store ortodokse kirker – vil han kunne fralægge sig sit etniske tilhørsforhold og gå ind på lige fod i menigheder, der er domineret af andre etniciteter? Spørgsmålet om de ortodokse jurisdiktioner er således stadig aktuelt i forhold til ortodoks kristendom i dag. Men sandsynligheden taler for, at vi et godt stykke ind i fremtiden stadig vil have mange og ikke kun en enkelt ortodoks kirke i Danmark.

Litteratur om ortodoks kristendom

Christensen, Karin Vibeke Hyldal 2011. "Begravelse i den russisk-ortodokse kirke" i Gitte Lunding et al (red.): I Dagmars skygge. Ballerup museum & Kulturcentret ASSISTENS: 184-191.

Hvithamar, Annika 2007. "De kristne ortodokse menigheder i Danmark – Tal fra diasporaen" i Margit Warburg og Brian Jacobsen (red.): Tørre tal om Troen. Forlaget Univers: 110-126.

Hvithamar, Annika 2007. "Nu skal vi tilbage til rødderne – konversion til den ortodokse kirke i Danmark" i John Damsager og Mogens Mikkelsen (red.): Dansk konversionsforskning. Forlaget Univers: 152-173.

Hämmerli, Maria 2010. "Orthodox diaspora? A sociological and theological problematisation of a stock phrase". International Journal for the Study of the Christian Church, Vol 10, (2-3): 97-115.

Thorbjørnsrud, Berit 2012. "For at bli lik Gud. Helliggjøring som livsprosjekt i Den ortodokse kirke". Chaos, 58: 83-103.

De ortodokse menigheders hjemmesider

Gudsmoders Beskyttelse: www.ortodoks.dk

Alexander Nevskij kirken (ROKOR) : www.rus-kirke.dk (på dansk og russisk)

Alexander Nevskij-menigheden (Moskvapatriarkatet): <http://www.ortodoxy.dk/> (på russisk)

Den serbiske ortodokse kirke: <http://www.svetigeorgije.dk/index.php/dk/> (hovedsageligt på serbisk)

Den makedonske ortodokse kirke: <http://mpc-kopenhagen.dk/> (på makedonsk)

Den rumænske ortodokse kirke:

De enkelte rumænske menigheder har hver deres hjemmeside. En oversigt kan findes på det skandinaviske stifts hjemmeside: <http://episcopiascandinavia.se/parohii/108-danemarca>
(Hovedsageligt på rumænsk)